

A REGIONÁLIS TERVEZÉSÉRT FELELŐS
MINISZTEREK EURÓPAI KONFERENCIÁJA
(CEMAT)

- FŐTANÁCSADÓK BIZOTTSÁGA -

Az európai kontinens
fenntartható területfejlesztési
irányelvei
Hannover, 2000. szeptember 7-8.

Tervezet, 2000. február

(Az anyag készítése során figyelembe vételre kerültek a delegációktól beérkezett észrevételek, a " Fórum a fenntartható fejlődésről " eredményei, amelyet a Parlamenti Közgyűlés és az Európai Helyi és Regionális Önkormányzati Hatóságok Kongresszusa rendezett 1999. november 25-26-án, valamint az Európai Tájvédelmi Egyezményt előkészítő szakértői csoport eredményei)

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS

I. AZ IRÁNYELVEK HOZZÁJÁRULÁSA AZ EURÓPA TANÁCS SZOCIÁLIS KOHÉZIÓS POLITIKÁJÁNAK MEGVALÓSÍTÁSÁHOZ.

0

II. EURÓPAI TERÜLETFEJLESZTÉSI POLITIKÁK: AZ EGÉSZ KONTINENSRE KITERJEDŐ ÚJ KIHÍVÁSOK ÉS LEHETŐSÉGEK.

III. A MAGÁNSZEKTOR KÜLÖNLEGES SZEREPE A TERÜLETFEJLESZTÉSBEN.

IV. EURÓPAI FENNTARTHATÓ TERVEZÉSI POLITIKA ALAPELVEI.

V. EURÓPAI TERÜLETI KATEGÓRIÁKRA VONATKOZÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI INTÉZKEDÉSEK.

VI. AZ EURÓPA TANÁCS TAGÁLLAMAI KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS A RÉGIÓK, TELEPÜLÉSEK ÉS ÁLLAMPOLGÁROK RÉSZVÉTELÉNEK ERŐSÍTÉSE.

KITEKINTÉS.

JEGYZETEK.

MELLÉKLETEK

1. TÁBLÁZAT: EURÓPA ÖSSZEVETÉSE A VILÁG TÖBBI RÉGIÓIVAL

2. TÁBLÁZAT: VÁSÁRLÓERŐPARITÁSON MÉRT EGY FŐRE ESŐ, USD-BEN MEGADOTT BRUTTÓ NEMZETI TERMÉK.

TÉRKÉP: AZ EURÓPA TANÁCS TAGÁLLAMAI

TÉRKÉP: ÖSSZEURÓPAI KÖZLEKEDÉSI HÁLÓZAT

TÉRKÉP: EURÓPAI SZOCIÁLIS KOHÉZIÓS

TÉRKÉP: A TERÜLETI TERVEZÉS NEMZETEK KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TERÜLETEI - AZ INTERREG IIIB 2000. FEBRUÁR 18-I HELYZETE

BEVEZETÉS

1) Az elmúlt évtizedben döntő történelmi lépésekre került sor az európai integráció felé; ez új feladatokat és prioritásokat ró az Európa Tanácsra is. Az Európa Tanács tagállamainak regionális tervezésért felölös miniszterei **"Az európai kontinens fenntartható fejlődésére vonatkozó irányelvek"** című anyag előterjesztésével járulnak hozzá a szociális kohézió stratégiajának kialakításához. Az **"Irányelvek"** az emberi jogok és a demokrácia területi dimenzióját hangsúlyozzák. A cél olyan területfejlesztés-politikai intézkedések meghatározása, amelyek segítségével az Európa Tanács tagállamaiban élő emberek elfogadható életszínvonalat érhetnek el. Ez az alapvető előfeltevése annak, hogy Európa régióiban megszilárduljanak a demokratikus rendszerek.

2) Az **"Irányelvek"** a Regionális/Területi Tervezés Európai Chartájára (Torremolinos, 1983)⁽¹⁾ épülnek. A Charta a nemzeti és európai területi tervezési politikák alapelveit határozza meg, amelyek az Európa Tanács akkori huszonek tagállamán belül Európa területi rendezésének javítását és a nemzeti határokon átnyúló problémák megoldását célozzák.

3.) Az Európa Tanács jelenleg negyvenegy tagállamot számlál, és néhány kivételtől eltekintve, az európai kontinensre és az ázsiai kontinens északi részére is kiterjed. Ez az első alkalom, amikor szinte valamennyi európai állam összefog az emberi jogok és a demokrácia előmozdítása érdekében; az Európa Tanács kontinentális

jelentőségre tett szert. Az "Irányelvek" azt a szándékot tükrözik, hogy minden régió vegyen aktívan részt az európai integráció és a demokrati zálódás folyamatában. Ennek érdekében a "két Európa" - azaz a régi és az új tagok, valamint azok régiói - közötti szakadékot sÛrgösen át kell hidalni .

4.) Az európai kontinensre a sokféleség jellemző. Az egész Európára érvényes fenntartható fejlődési elvek végrehajtását nemzeti, regionális és helyi szinten egyaránt meg kell szervezni . Az "Irányelvek" a demokráci a elöfel tétel eként és olyan eszközként támogatja a szubszi di ari tás és kölcsönösség (reci proci tás) elvét, amely segít megörizni az Európa történelmétől és földrajzától örökölt "sokféleség egységét".

5.) "Az európai kontinens fenntartható fejlődésére vonatkozó irányelvek" rugalmas és elöretéki ntö keretet nyúj tanak az Európa Tanács tagállamai közötti együttmÛködéshez, beleértve azok régiói t és települései t is. Továbbá jövöképet és irányvonalat mutatnak fel a fenntartható fejlődés számára, megszólítva azokat a kormányokon és az állami gazgatásokon belüli és azokon kívüli különféle szinten mÛködö pol i ti kai és társadal mi szervezeteket, amelyek tevékenységükkel jövönk formálásában részt vesznek. A fenti pol i ti kai irányelvek elfogadása önkéntes együttmÛködés alapján történik, és azok jogilag nem kötel ezö érvényÛek.

I Az "Irányelvek" hozzájárulása az Európa Tanács szociális kohéziós politikájának megvalósításához

6.) 1989-ben megszűnt Európa jónéhány évtizedes politikai megosztottsága, amelyben nem csupán a gazdasági rendszerek, hanem a társadalmi berendezkedés módja is teljesen megváltozott. Azóta a demokratikus Európa huszonkettő helyett immáron negyvenegy országot foglal magában (ld. térkép: az Európa Tanács tagállamai), tehát az Európa Tanács területén jelenleg 770 millió ember él, amely a világ lakosságának mintegy 14 %-át képviseli (ld. 1. táblázat). Az új államok felvételével megnőtt az Európa Tanács tagállamai közötti gazdasági egyenlőtlenség. Tizennégy régi tagállamban az egy főre eső GDP (vásárlóerőparitáson - PPP) 20 000 USD fölötti összeget tesz ki, míg tizenegy új tagállamban 5000 USD alatt van (ld. 2. táblázat). Összességében tekintve, Európa GDP-je, amely 1995-ben 9900 milliárd USD volt, magasabb, mint a NAFTA, az Amerikai Szabadkereskedelmi Övezet (North American Free Trade Area) tagállamaié (7900 milliárd USD). A lakosság arányában számolva azonban, az egy főre eső GDP 12 000 USD értékű összeggel egyenlő, amely vitathatatlanul elmarad a NAFTA által elért 20 000 USD-től. Azonban magasabb, mint a Mercosur, a Latin-Amerikai Szabadkereskedelmi Övezet (Latin American Free Trade Zone) esetében mért összeg (5000 USD).

7.) A társadalmi viszonyokban mutatkozó eltérésekre válaszul, az Európa Tanács 1997 októberében Strasbourgon tartott második csúcsértekezletén résztvevő állam- és kormányfők kijelentették, hogy "a szociális kohézió a tágabb Európa egyik elsődleges szükséglete"⁽²⁾. Felkérték a

Miniszeri Bizottságát "a társadalom kihívásaira válaszoló szociális stratégia körvonalazására"⁽³⁾. A területfejlesztési politika jelentős mértékben hozzájárulhat a fenti cél eléréséhez, mivel valamennyi európai régió fenntartható és regionálisan kiegyensúlyozott fejlődésének előmozdítását szolgálja. Ez az Európa Tanács régióiban előmozdítja a demokratikus rendszerek megerősödését és Európa nemzetközi versenyképességét.

8.) "Az európai kontinens fenntartható fejlődésére vonatkozó irányelvek" a "fenntarthatóság" koncepciójával összhangban az európai régiók valamennyi lakosának szükségleteit figyelembe veszik, anélkül hogy a következő generációk alapvető jogait veszélyeztetnék. Az "Irányelvek" törekszenek a terület gazdasági és társadalmi követelményeit annak ökológiai és kulturális funkcióival összehangolni, és így módon hozzájárulni a hosszútávú, széleskörű és kiegyensúlyozott területfejlesztéshez. A "Irányelvek" megvalósításához a területi tervezési és ágazati politikák közötti szoros együttműködésre van szükség, amelyek intézkedéseiken keresztül az Európán belüli térszerkezeteket (területfejlesztési politika) befolyásolják.

9.) Az "Irányelvek" számos olyan dokumentum megállapításaiból merítenek, amelyet az Európa Tanács az 1983-as Torremolinosi Charta elfogadása után adott ki, ideértve az Európai Regionális Tervezési Stratégiát⁽⁴⁾ elmozdító munkáját, a Európai Helyi Önkormányzati Chartát⁽⁵⁾, valamint a Regionális Önkormányzati Charta tervezetét⁽⁶⁾. Az "Irányelvek" az Európai Unió "Európai Területfejlesztési Perspektíváját"⁽⁷⁾ (ESDP), a Balti Agenda 21-t⁽⁸⁾ és az Európa

egyres területekre vonatkozó már meglévő regionális fejlesztési stratégiákat is figyelembe veszi, mint például a Balti Régió Jövőképe és Stratégiái (VASAB⁽⁹⁾-- 11 ország közötti együttműködés), a Benelux Szerkezeti Terv⁽¹⁰⁾ (három ország) és az Integrált Területfejlesztési Stratégia Közép-Európában, az Adria- és Duna menti térségben (VISION PLANET⁽¹¹⁾ - tizenkét ország).

II. Európai területfejlesztési politikák: az egész kontinensre kiterjedő új kihívások és lehetőségek

10.) Európa kontinentális dimenziójának felismerése új távlatokat nyit, de egyben új kihívásokat is jelent a területi tervezési politika számára. Ebben az egyre jobban globalizálódó világban az európai kontinensnek meg kell tartania és erősítenie kell gazdasági vezető szerepét. Az európai kontinens sajátos lehetősége az Európát formáló tájak és kultúrák változatosságában, a kontinens különböző területein kialakult kölcsönös támogatásban és együttműködésben, és a Kelet- és Nyugat-Európa, valamint Észak- és Dél-Európa közötti növekvő integrációban rejlik, mely lehetőséget jobban ki kellene használni.

1. Földrészek közötti kapcsolatok mint az európai területi tervezés stratégiai elemei

11.) Európa egyedülálló földrajzi helyzetét az Európát Ázsiával összekapcsoló szárazföldi híd és mintegy 100 000 kilométer hosszú tengerpart jellemzi. Ezek az adottságok szükségessé teszik, hogy kihasználjuk a lehetőséget, amelyet

kontinensünk és a Közép- és Távol-Kelét közötti szárazföldi összeköttetés kínál, és ennek fejlesztése során a tengeri és óceánon túli szempontokat is figyelembe vesszük.

12.) Ázsia a világ legsűrűbben lakott földrésze, és gazdasági növekedési rátája is általánosságban magas. Ez lehetőséget nyújt arra, hogy az Európa Tanács keleti tagországai (főként az Orosz Föderáció, a Fekete-tengerrel és Görögországgal határos országok) és a Közép- és Távol-Kelét közötti szárazföldi híd nyújtotta potenciált kiaknázzuk elsősorban kereskedelmi folyosók kiépítése útján. Európa keleti határrésze így módon az Európa és Ázsia közötti kereskedelem és együttműködés központjává válhat. Különösen fontos szerepet játszik ebből a szempontból az energia és közlekedési hálózatok fejlesztése és kialakítása.

13.) A gazdasági globalizáció tekintetében egyre nő az Európa és az újonnan kialakuló gazdasági csoportosulások - mint a Mercosur, a NAFTA, az ASEAN - közötti kereskedelmi forgalom. Az óceánok a jövő fontos erőforrásainak számítanak, és a tengeri szállítás is egyre versenyképesebb. A mai tengeri gazdaságtól kapott friss ösztönzés számos tengermenti övezet és tengeri sziget számára előnyös lehet, amely ösztönzés messze túlmutat a szállítási tevékenységeken és kiterjed az új tengeri technológiákra, a tengeri erőforrások kiaknázására és a fenntartható nemzetközi turizmusra is. Ennek egyik előfeltevése, hogy a földrész tengermenti övezetei rendelkezzenek hatékony háttérkapcsolatokkal bíró élénk forgalmú ki- és bejövővel.

14.) Európa közelsége Észak-Afrikához és a lakosság gyors növekedése a Földközi-tenger déli partvidékén is a szorosabb együttműködés, és a távközlési és kereskedelmi kapcsolatok fejlesztése mellett szól. Ezért nagyobb erőfeszítéseket kellene tenni a földközi-tengeri medence lehetőségeinek területileg kiegyensúlyozottabb kihasználására, például a gazdaság, az idegenforgalom, valamint a természeti és kulturális örökség értékeinek növelése területén.

15.) Továbbá az 1992-ben Európába látogató 290 millió turistával Európa a világ nemzetközi idegenforgalmának elsősorú célállomása, és a rendelkezésre álló előrejelzések azt mutatják, hogy 2020-ra megkétszereződik ez a szám. Lehetőségei és kockázatai révén a nemzetközi turizmus az európai területfejlesztés stratégiai eleme. Az idegenforgalom fejlődése a legvonzóbb, de ugyanakkor környezeti és kulturálisan legérzékenyebb területekre irányul. Ez főleg a tengermenti övezetet érinti, elsősorban a Földközi-tenger térségét, szigeteket, bizonyos völgyeket, az Alpokat és egyéb hegységeket, számos természeti területet, különböző történelmi városokat és egyéb kulturális-történelmi helyeket.

2. A kulturák sokfélesége

16.) Európát a kulturák sokfélesége jellemzi, amelynek regionális, nemzeti és nemzetközi kihatása van, és amelynek csupán egyik bizonyítéka a hatvan beszélt nyelv. Ezek a kulturák nagy szerepet játszottak abban, hogy Európában ilyen változatos tájak, városok, települési hálózatok és épített örökség jött létre. Ez a változatosság

felbecsülhetetlen lehetőséget jelent a fenntartható területfejlesztés számára. A szociális, gazdasági és műszaki fejlődés modern formái nem sorvaszthatják el a kulturális identitásokat.

3. A nagy európai régiók mint a kölcsönös támogatás és együttműködés alapjai

17.) Európa szociális kohézióját a nagy európai régiókon belüli nemzetek közötti együttműködés erősíti. Az egyik ilyen együttműködés az Európai Unió, amelynek területfejlesztési és együttműködési célkitűzéseit az Európai Területfejlesztési Perspektíva (ESDP) határozza meg. Az Európai Unión belül is léteznek még további együttműködési területek, mint például az Alpok és az északi-tengeri térség. Sok éven át ezek a régiók voltak a kiegyensúlyozott regionális fejlesztés erősítését célzó jónéhány együttműködési program középpontjában. Jelenleg is van példa az Európai Unión kívül vagy azzal átfedésben nemzetek közötti együttműködésre, így a Balti térségben, a délkelet-európai és a Duna menti térségben, valamint az észak-európai Barents (tengeri) térségben.

18.) A gazdasági integrációval és globalizációval összefüggésben megjelennek a gazdasági növekedés ösztönzői, ugyanakkor olyan negatív hatások is fellépnek, amelyek például a környezeti viszonyokat és a szociális kohéziót érintik. Különösen az új tagállamokban van meg annak a veszélye, hogy csak a nagyvárosi övezetekben alakulnak ki elszigetelt fejlődési területek, és az Európa Tanács egyéb területei, ahol különböző méretű városok és vidéki térségek

találhatók, leszakadnak a fejlődési folyamattól. Európában megvan a policentrikus fejlesztési szerkezet létrehozásának a lehetősége, amely több jelentős, városhálózatként működő fejlődési területtel rendelkezik, beleértve a periférián lévőket is. Ez a szerkezet ösztönző hatású, és létrehozza a további tökebevonáshoz szükséges külső méretgazdaságosságot. A policentrikus fejlesztés a környezeti nyomás és a társadalmi feszültség csökkentéséhez is hozzájárul. A központ-periféria modell egyszerű áttétele egész Európára épp olyan káros lenne a központ, mint a periféria számára, és nem felel meg a kontinens települési hálózata történelmi fejlődésének. Európa nagyrégiói n belül a települési területek nagyobb integrációjára van szükség ahhoz, hogy Európa kieső területein olyan új fejlődési folyamatok induljanak el, amelyek a kontinens városhálózatának távlati megerősödéséhez vezethetnek és növelhetik versenyképességét.

19.) A nagyvárosi övezetek között az ún. "kapu" (gateway) városok - amelyeken keresztül a többi földrésszel történő kapcsolattartás és kereskedelmi bonyolódások (például kikötőkkel, repülőtérrel, kereskedelmi vásárokkal, kulturális központokkal rendelkező városok) - jelenti az első lépést az egész kontinensre kiterjedő policentrikus fejlesztési modell megvalósulása felé. A "kapu" városok és egyéb európai jelentőségű városok európai háttországaik, tengerészeti és tengereken átnyúló potenciáljuk, és a kiépített összeurópai léptékű közlekedési és kommunikációs kapcsolataik révén előnyre tehetnek szert.

20.) Az Európai Unió Transzeurópai Közlekedési Hálózata (Trans-European Transport Network), a összeurópai folyosók és területek és a társult országokban lévő TINA-hálózat (amelynek az összeurópai folyosók alkotják a gerincét) képezi együttesen az európai közlekedési infrastruktúra vázát (TINA - Transport Infrastructure Needs Assessment Közlekedési = Infrastruktúrális Szükségletek Felmérése). Legfontosabb feladatuk a nagyvárosi övezetek összekapcsolása. Az "összeurópai közlekedési hálózat" térképén Európa legfontosabb közlekedéspolitikai célkitűzései szerepelnek, mert a térkép az EU döntései, a Közlekedési Miniszterek három Összeurópai Konferenciájának és a társult országokban az infrastruktúrális szükségletek meghatározásáért felélő munkacsoport tapasztalatai alapján készült (ld. térkép: Transzeurópai Közlekedési Hálózat).

21.) Az egymástól földrajzilag távol eső területek közötti kereskedelem növekedése ebből a szempontból szükségessé teszi a közlekedési rendszerek kiépítésének felülvizsgálatát. Minden lehetőség számbavétel után elképzelhető, hogy hosszútávon alternatív vonalak bizonyulnak versenyképesnek különösen a közlekedés jelenleg kevésbé használt módzataival kapcsolatban.

4. Az Európa Tanács régi és új tagállamai közötti integráció

22.) Gyorsan halad az Európa Tanács régi és új tagállamai közötti gazdasági integráció. A felzárkózásban tapasztalt nagy előrelépés ellenére Európa még mindig jelentős kihívásokkal néz szembe a szociális kohézió megteremtése

terén, mely kihívások főleg a Kelet és Nyugat-Európa életszínvonalának közötti nagy különbségből adódnak (Ld. a térkép: Szociális kohézió Európában). Az infrastruktúra javítására, a határmenti, vidéki és elmaradott területek fejlesztésére, valamint a kis- és közepméretű városok megerősítésére kell a legtöbb energiát fordítani. A fejlesztési politikának a növekedés elérésére kell irányulnia, amely a regionális és közlekedési politika szorosabb integrációjára és a magánszektorral kialakított szélesebb körű együttműködésre épül.

III. A magánszektor különleges szerepe a területfejlesztésben

23.) A magánbefektetés a szociális és így a területi fejlesztés egyik hajtómotorja. A területfejlesztési politika egyik legfontosabb feladata, hogy célkitűzéseinek megfelelően távlati fejlesztési lehetőségeket és biztonságos tervezést nyújtson a magánbefektetők számára. Ezenkívül a területfejlesztési politikának a vonatkozó ágazati politikákkal együtt elő kell segíteni, hogy a települések és a régiók regionális és helyi szinten is vonzóbbá váljanak a magánbefektetők számára.

24.) A magánfinanszírozású nagyprojekteket már a korai szakaszban össze kell hangolni régiójuk fejlesztési perspektíváival. Ily módon a kellő távlati területi tervezésre épülő nagyprojekteket, mint például a nagysebességű vasútvonalak a hozzájuk tartozó csomópontokkal, fuvarozási központokkal, repülőterekkel, kongresszusi és

konferenciaközpontokkal, stb. nagy lökést adhatnak a környező területek gazdasági fejlődésének és elősegíthetik a területileg kiegyensúlyozott fejlődést. A felélős közgazdasági hatóságok feladata annak biztosítása, hogy a nagy fejlesztési projektek multiplikatív hatása a környező területeken lévő városok és települések számára hozzon hasznot. A területfejlesztési politika így módosíthatja a helyi hatóságok közötti pusztító versenyt csökkenteni, amely viszont pozitívan hat vissza a befektetési légkörre.

25.) Sok európai régió vonzerejét növelni kell a külföldi befektetések számára. Az elmúlt évtizedben tapasztalt tendenciák azt mutatják, hogy az európai kontinensen egyenletlenül oszlottak meg a külföldi befektetések. Az 1994-96 közötti időszakban hétszer annyi befektetést végeztek a régi, mint az új tagállamokban, amelyekben jelentős befektetésekre van szükség térségi és települési hálózataik modernizálása érdekében (ld. 2. táblázat).

26.) Mivel nem áll rendelkezésre elegendő közforrás a társadalom szükségleteinek kielégítésére - különös tekintettel a műszaki és szociális infrastruktúrára és a kapcsolódó szolgáltatásokra - a következő években a magánbefektetéseknek kell nagyobb mértékben hozzájárulniuk a helyi és regionális fejlesztési célok eléréséhez. Támogatni kell a köz- és magántőke együttműködését a korábban az állami szektornak fenntartott területeken. Ide tartozik különösen a közlekedés, távközlés, vízellátás, egészség, oktatás, stb., valamint a helyi fejlesztés. A magántőke mellett jobban ki kell használni a magánszektorban a projektszervezés terén szerzett tapasztalatát. A köz- és

magántőke együttműködését az összes európai régióban az állami szolgáltatások kiegészítéseként kell tekinteni szolgálnak, amelyek azonban továbbra is lényeges funkciókat kell hogy ellássanak.

27.) A köz- és magántőke együttműködése sikerének az a kulcsa, hogy nem csupán nemzeti, hanem regionális és helyi szinten is hatékony közigazgatási szerkezet álljon rendelkezésre. A közigazgatási szerkezet legyen képes az állami és magán érdekeket egyaránt szabályozó keretet létrehozni és megfelelően felügyelni a nagyprojektek megvalósítását. Ezért a szerződéses szabályok pontos rögzítésére van szükség.

28.) A regionálisan kiegyensúlyozott és fenntartható fejlődés szempontjából különleges szerepe van a lakásügyi ágazatnak - szociális funkciója, mennyiségi jelentősége és a gazdaságra és a munkahelyekre tett multiplifikáló hatása miatt. A gazdasági növekedés és a demográfiai fejlődés eredményeképpen mennyiségi, minőségi és helyszíneli szempontból is megváltoznak a lakási igények.

29.) A lakásépítés - a meglévő lakások felújításával és modernizálásával együtt - a gazdaság legerősebb beruházási ágazata, és finanszírozását főként a magánszektor végzi. A bérlakásépítés és a magántulajdonú lakások támogatása az állami támogatásnál többszörösen nagyobb magántőke mozgósítását teszi szükségessé. A lakásépítés támogatása nem csak a lakásügyi és regionális politika, hanem a tulajdonpolitika tekintetében is fontos. Ez utóbbi szempont azzal, a demográfiai fejlődésből eredő igénnyel

kapcsolatosan is egyre fontosabbá válik, mi szerint további magánjövedelmmel kell hozzájárulni az idők nyugdíjához.

IV. Európai fenntartható tervezési politika alapelvei

30.) Az Európa Tanács területére vonatkozó fenntartható területfejlesztési politikát a kiegyensúlyozott fenntartható fejlődés következő elvei alapján kell kialakítani:

1. A területi kohézió elősegítése a régiók kiegyensúlyozott szociális és gazdasági fejlődésével és a nagyobb versenyképességgel

31.) A területi szempontból fontos döntéseket és befektetéseket a policentrikus fejlesztési modellre kell alapozni európai, nemzeti és regionális szinten egyaránt. Ez azt jelenti, hogy az európai nagyvárosok és "kapu" városok vonzerejét tovább kell növelni és a szerkezetileg gyenge térségeket vonzóbbá tenni a gazdasági befektetések számára. Ez különösen a régi ipari és mezőgazdasági területeken fontos. Ebben a tekintetben lényeges, hogy a regionális és helyi hatóságok aktívan hajtsák végre a területfejlesztési politikát. Ennek a demokratikusan választott legitim helyi hatóságok megléte, a magas szintű közigazgatási gyakorlat és alkalmazott politika, valamint az állampolgárok és társadalmi csoportok aktívabb bevonása a területfejlesztés tervezésébe az előfeltétele.

2. A városi funkciók által kiváltott fejlődés támogatása, a város és vidék kapcsolatának javítása

32.) Fejleszteni kell a városi rendszereket és funkciókat, beleértve a vidéki területeken lévő kis- és közepméretű városokét is, hogy a városi lakosság könnyebben hozzájuthasson azokhoz. A városhálózatok kialakítása és megerősítése növeli a lehetőséget, hogy ezek a városok egymás kiegészítésére szolgáljanak, továbbá együttműködést és méretgazdaságosságot teremtenek, ösztönzi a specializálódást, a gazdasági verseny révén előnyöket hoz elkerülve annak csapdáit.

33.) A város és vidék közötti kapcsolatok, együttműködés szerepe elsősorban a kiegyensúlyozott települési szerkezet, a közlekedési hálózatok kiépítése, a vidéki területek gazdaságának diversifikálása és felélékítése, az infrastrukturák termelékenységének növelése, a városi lakosság üdülőkörzeteinek fejlesztése, a természeti és kulturális öröksége védelme és gyarapítása terén válik egyre fontosabbá. A város és vidék közötti hatékony kapcsolatoknak a helyi hatóságok közötti egyenlőségre alapuló jó együttműködés a feltétele.

3. Egyenlőbb elérhetőség elősegítése

34.) A Transzeurópai Közelkedési Hálózat kiépítését sürgősen be kell fejezni, amely előfeltétele annak, hogy Európán belül bármely pont könnyen elérhető legyen. A hálózatok alakítására vonatkozó korábban létrejött

megállapodásokat a területi fejlesztés szempontjából felül kell vizsgálni és ki kell egészíteni.

35.) A regionálisan kiegyensúlyozottabb fejlődés eléréséhez javítani kell a kis- és közép méretű városok, valamint a vidéki területek és a fő közlekedési vonalak és központok - legyen az vasútvonal, autópálya, kikötő, repülőtér vagy intermodális központ - közötti összeköttetéseket. A regionális elérhetőséget is növelni kell a régiók közötti hiányzó kapcsolatok pótlásával. A közlekedési forgalom folyamatos növekedését tekintve, integrált stratégiákat kell kidolgozni, amelyek egyformán figyelembe veszik a különböző közlekedési módokat és a területi tervezés követelményeit.

4. Az információhoz és tudáshoz való hozzáférés kialakítása

36.) Jelenleg az információs társadalom kibontakozása a legjelentősebb jelenség, amely átformálja a társadalmat és annak területi szerkezetét. Minden régióra kiemelt figyelmet kell fordítani, hogy az információhoz való hozzáférést ne korlátozzák fizikai vagy egyéb megszorítások. Fejleszteni kell a távközlési hálózatokat. A díjszabás ne legyen megfizethetetlen. Ösztönözni kell az információs szolgáltatók és potenciális felhasználók - mint például a technológiai parkok, technológiátadó intézetek, kutató és oktató központok - közötti országos és regionális interfészeket és on-line regionális adatbázisok kialakítását, amelyek például a termékek, szakképzettség és turizmus területét ölelik föl. Az ösztönzés célja, hogy valamennyi régió megjelenhessen a piacon és erősítse kapcsolatait a globális gazdasággal.

5. A környezeti kár csökkentése

37.) El kell kerülni az ágazati politikák és a helyi döntések nem megfelelő összehangolásából eredő környezeti problémákat. A területi tervezési politikának a kevésbé káros mező- és erdőgazdálkodási módszereket, a környezetbarát közlekedési módokat előtérbe kerülését, az elhagyott városi területek újjáélesztését és környezetük rehabilitálását, valamint az ipari szennyezés által tönkretett területek helyrehozatalát kell támogatni.

6. A természeti erőforrások és a természeti örökség értékének növelése és védelme

38.) A természeti erőforrások nem csak a kellően kiegyensúlyozott ökoszisztéma kialakulásához járulnak hozzá, hanem a régiók vonzerójét, azok rekreációs értékét és az élet általános minőségét is fokozzák. A fenntartható területi tervezési politikában az európai vadon élő növények és természetes élőhelyek védelméről szóló egyezményt (1979)⁽¹²⁾ és a biológiai és táji sokféleségre vonatkozó páneurópai stratégiákat⁽¹³⁾ is figyelembe kell venni.

39.) A vízgazdálkodásra vonatkozó integrált stratégiáknak többek között ki kell térniük a felszíni és felszínalatti vizek védelmére, a gazdálkodók műtrágyafelhasználása és az öntözés ellenőrzésére, a szennyvízkezelésre, stb. A távoli térségekre történő vízvezetés csak akkor jöhet szóba, ha a helyi készletek nem elegendők vagy nem használhatók, és a helyszíni

vízkezelésvédelmi lehetőségek ki merültek. A felszínelatti forrásokból származó ivóvíz védelme érdekében alapvető fontosságú, hogy a vízi közmű hálózatok bővítése esetén hasonló mértékben bővítsék a vízvezetési, szennyvíztisztító és -elhelyezési létesítményeket is.

40.) A területi tervezés az ökológiai hálózatok helyreállításával is foglalkozik. Különös figyelmet kell szentelni a környezeti legérzékeny területekre, mint a vadvizek, amelyek szintén az ökológiai rendszerek részét képezik. E cél eléréséhez meg kell határozni a különböző helyreállításra igénylő ökológiai rendszereket, mint például a természetközeli területek, vízkészletek, gyógyklímák és lepusztult ipari területek. Megfelelő intézkedéseket kell hozni kezelésükre. Az egyik intézkedés, amely a fenti cél elérését segíti a Natura 2000⁽¹⁵⁾ elnevezésű program, amely az Európai Unión és a jelölt országokon belül a kiemelt természetvédelmi területek összefüggő hálózatának létesítésére irányul. A Környezetvédelmi Miniszterek Európai Konferenciájával (Európai Környezet) egyetértésben a hálózatokat európai szinten kell megvalósítani.

7. A kulturális örökség értékének növelés mint a fejlődés egyik fontos eleme

41.) A helyi és regionális adottságok vonzóbbá tétele befektetők, turisták és a lakosság számára fontos szerepet játszik a gazdasági fejlődésben és a térség identitásának erősítésében. Számos országban megtalálhatók a reneszánsz, a reformáció és ellenreformáció, a velencei, bizánci és török stílusrányzatokat, utakat képviselő művészeti iskolák és

divatok nyomai és műemlékei. Egy a kulturális útvonalakra irányuló nagyszabású program foglalkoztatna ezen műemlékek azonosításával és közös műemlékvédelmi, felújítási és felhasználási koncepció kialakításával. A kulturális útvonalakra irányuló programba fel lehetne venni és így megőrizni az utókor számára az európai ipar- és társadalomtörténetbe tartozó értékes örökséget is. Nem csupán a múlt megőrzése forog kockán, hanem a modern építészet és várostervezés és a történelmi örökség közötti területi kapcsolatban kívánatos összhang és kreativitás is.

42.) Az Európa Tanács számos államában vannak a kulturális és történelmi örökségnek olyan elemei, amelyek a történelmi mozgalmak, események és a határváltozások miatt nem csak egy, hanem számos nemzethez, vallási csoporthoz tartoznak, amelyek némelyike már nem is az érintett térségben található. A területfejlesztési politikának a kulturális örökség valamely elemének gazdagítása során minden nemzeti és vallási csoport emlékét meg kell ővni és tisztelőtben kell tartani.

8. Energiaforrások hasznosítása a biztonság megőrzése mellett

43.) A területfejlesztési politika elősegíti a megújuló energiahordozók összefüggő, környezetbarát rendszerekként való alkalmazását és összeurópai energiahálózatok létrehozását. Különös figyelmet kell fordítani a gáz-és olajszállítási kiépítésére, amelyen keresztül az olaj és gáz a kaszpi-tengeri térségből és Oroszország keleti részéből Európába érkezik.

44.) Tekintettel bizonyos országok nagy energiafogyasztására elsősorban a már meglévő energia és berendezések gazdaságosabb kihasználására kell törekedni. A levegőszennyezés csökkentése érdekében javítani kell a hagyományos hőerőművek energiatakarékosságát. Ez hozzájárulhat a globális felmelegedés mérsékléséhez is.

45.) Növelni kell a régebbi atomerőművek biztonságosságát. Továbbá számtalan olyan atomerőmű üzemel még az európai kontinensen, amelyek élettartama néhány évtizeden belül lejár. Az erőművek telephelyeit rehabilitálni kell. Ebből új területtervezési feladatok adódnak.

9. Magas színvonalú, fenntartható turizmus ösztönzése

46.) A területfejlesztési politika a turizmusban rejlő fejlesztési lehetőségek kihasználására törekszik főleg a hátrányos helyzetű régiók esetében. A turizmus magas színvonalú és fenntartható formáinak kibontakoztatását kell előnyben részesíteni. Általánosságban az ökoszisztemek és annak alapos megértésére van szükség, hogy egy terület hány látogató befogadására képes, és új ellenőrzési eszközökre (térsgyi alkalmazási felmérés). A "puha turizmusnak" a helyi és térsgyi körülményekhez igazított formái sok térsgyi számára óriási fejlődési lehetőséget kínálnak, mely lehetőséget ki kell aknázni.

10. A természeti csapások hatásainak csökkentése

47.) Minden évben jelentős kárt okoznak Európában a természeti csapások - mint a földrengés, árvíz, lavina, sárcsuszamlás, stb. amelyek súlyos következményekkel járnak az emberek életére és egészségére, a gazdaságra, a települési hálózatra és a tájakra nézve. A területfejlesztési politikák keretén belül megelőző intézkedéseket kell hozni, amelyek a kár mértékének és a települési hálózat érzékenységének csökkentésére irányulnak. Ebben többek között a területfelhasználással és építkezéssel kapcsolatos intézkedéseknek is szerepelniük kell.

V. Európai területi kategóriákra vonatkozó területfejlesztési intézkedések

48.) A fenntartható területfejlesztési politikával összefüggő alapelvek mellett az európai kultúrtájakra vonatkozó részletesebb területfejlesztési intézkedéseket javasolunk, valamint olyan konkrét intézkedéseket, amelyek az egyes európai területi kategóriákon belül ki egyensúlyozott és fenntartható fejlődés elérésére törekszenek. Ezeket a területeket nagyfokú változatosság és részleges átfedés jellemzi. Az érintett szereplőknek el kell dönteniük, hogy a javasolt intézkedések közül melyiket és milyen fontossági szinten kell fogatosítani a területfejlesztési politikában.

1. Kultúrtájak

49.) Európában sokféle kultúrtáj található. A kultúrtájak az európai örökség jelentős részét képezik és tanúsítják, hogy milyen kapcsolatban állt az ember a környezetével a múltban és jelen korunkban. A mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és ipari termelési módszerek fejlődése, és a várostervezés, közlekedés, infrastruktúra, turizmus és üdülési szokások változása meggyorsítják a kultúrtájak átalakulását, és minőségük romlásához is vezethetnek. Ez nem csupán a kivételes tájakat érinti, hanem általában valamilyen olyan tájra vonatkozik, amely a városi környezet lényeges elemét alkotja.

50.) A területfejlesztési politika megfelelő intézkedések segítségével elősegítheti a tájak védelmét, fenntartását és értékének növelését, különösen a különböző ágazati politikák között területi hatása érdekében kialakított jobb kölcsönhatással. Megfelelő tájvédelmi intézkedések a következőket foglalhatják magukba:

- a tájrendezés beépítése a területfejlesztési politikába és az ágazati politikákba, amelyek például a kultúrával, környezettel, mezőgazdasággal, szociál- és gazdaságpolitikával függnek össze, és közvetett vagy közvetlenül hatásuk van a tájak fejlődésére;
- a tájak meghatározása, jellemzői, ökoszisztémái, a tájakat átalakító erők és nyomások elemzése; a tájak minőségi céljainak körülhatárolása és alkalmazása;

- a tájak védelmét, fenntartását és értékük növelését célzó integrált politikák megvalósítása;
- a tájrendezés nemzetközi programokban történő figyelembevételre;
- erősebb határmenti, nemzetek és régiók közötti együttműködés a tájrendezés, tapasztalatszerzés területén és kutatási projektokban, főleg azokban, amelyekben helyi vagy regionális hatóságok is közreműködnek;
- az emberek, magánszervezetek és helyi hatóságok tudatosságának növelése a tájak értékével, gazdasági jelentőségével, fejlődésével és védelmi és javítási lehetőségeivel kapcsolatosan;
- a tájrendezés nagyobb fokú beépítése a különböző szakterületek továbbképzési programjaiba.

2. Városi területek

51.) Az európai települési hálózat policentrikus fejlesztési céljának eléréséhez a gazdasági potenciál növelése mellett további intézkedéseket javasolunk a városok fenntartható fejlődése érdekében. Ezek a következők:

- helyi viszonyokra alkalmazott és a gazdasági átalakítás hatásainak befolyásolására irányuló stratégiai kidolgozása;
- a városok térbeli növekedésének szabályozása; az elővárosiasodási (szuburbani zációs) tendenciák korlátozása a városokban több építési terület kijelölésével, foghíjbeépítéssel, helytakarékos építkezési módszerek és belterületekre vonatkozó politika meghatározásával, a városi területek éltsímvonalának növelésével, beleértve

az ökörendszerek védelmét és új zöld területek és élőhelyek létrehozását;

- lepusztult negyedek felújítása és a városokban különböző tevékenységek és társadalmi csoportok létrehozása, különösen a nagy városok olyan területein, ahol megjelent a társadalmi kiakasztás;
- a városi ökörendszer körültekintő fenntartása, különös tekintettel a szabad területekre és a zöld területekre, a vízre, energiára és hulladékra;
- hatékony, de egyben környezetbarát tömegközlekedési eszközök bevezetése, amelynek a fenntartható mobilitáshoz kell hozzájárulnia,
- közös testületek felállítása a különböző városok és települések városrendezésének és területi tervezésének összehangolására, valamint tervezési intézkedések foganatosítására.

52.) Az Európa Tanács új tagállamaiban a városoknak olyan különleges feladatokkal kell megbírkóznuk, mint a privát házak állományának fenntartása. Az agglomerációkban kellő építési terület biztosításával meg lehetne fordítani azokat az új elővárosiasodási és elköltözési tendenciákat, amelyek abból erednek, hogy nem sikerült a saját tulajdonú ingatlan iránti keresletet kielégíteni.

3. Vidéki területek

53.) A vidék lakossági, gazdasági, üdülési és természeti funkcióinak megfelelő autonóm fejlődés elérése érdekében az

i rányelveken kívül még a következő intézkedéseket javasoljuk:

- az endogén erőforrások védelme és javítása a vidéki területeken a gazdaság diverzifikálása, a helyi népesség és a gazdaságban érdekelttek mozgósítása céljából;
- a kis- és közepméretű városok és nagy falvak ösztönzése, hogy mezőgazdasági háttérük szolgáltatóiként működhessenek, és megfelelő helyszínek legyenek kis- és középvállalkozások alapításához;
- a vidéki területek elérhetőségének növelése;
- a vidéki lakosság életkörülményeinek javítása és a vidék vonzerejének növelése a lakosság minden csoportja számára, úgy mint a fiatalok és a nyugdíjasok, és általában a vidéken lakók életkörülményeinek javítása. Ehhez a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási vállalkozások aktívabb szerepvállalására van szükség, több figyelmet kell szentelni a természeti és kulturális örökségre, meg kell szüntetni a környezeti szennyezést, megfelelő infrastruktúrát és új szolgáltatásokat kell bevezetni elsősorban az idegenforgalom területén;
- a vidékről származó kiváló minőségű mezőgazdasági, erdészeti és kézműipari termékek kínálatának és értékesítésének javítása;
- a gazdálkodók és erdészek ösztönzése, hogy területfelhasználási gyakorlatukat a helyi körülményekre alkalmazzák, és segítsék elő a biológiai sokféleség fenntartását; kompenzációt lehet fizetni azokban az esetekben, ahol a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási igények eltérnek a természetvédelmi és tájvédelmi igényektől;

- magasszintű munkahelyteremtési lehetőségek ösztönzése a gazdasági diverzifikációs folyamat részeként, különös tekintettel a mezőgazdaságon kívüli munkahelyteremtésre az új informatikai és távközlési technológiák kihasználásával.

54.) Az Európa Tanács jónéhány országában a lakosság többsége még ma is vidéken él. Erős vidékfejlesztési politikára van szükség a nem kívánatos távoli történő elvándorlás megelőzésére. Törekedni kell a vidéki munkavállalás diverzifikálására és új városi-vidéki együttműködések létrehozására. Ennek érdekében a magánszektorban fejleszteni kell a feladgozói par és egyéb munkahelyteremtő iparágakat, mint például az idegenforgalom⁽¹⁶⁾.

4. Hegyi dékeki területek

55.) A hegyvidékek kivétel es lehetőséget hordoznak, és számtalan ökológiai, gazdasági, társadalmi, kulturális és mezőgazdasági funkciót töltenek be. A területfejlesztési politika szentelj en kellő és kiemelt figyelmet a hegyvidékek megőrzésére és fejlesztésére. A Parlamenti Közgyűlés és az Európai Helyi és Regionális Önkormányzati Hatóságok Kongresszusa a szociális kohézió stratégiájának összefüggésében nagy jelentőséget tulajdonít a hegyvidéki területeknek.

56.) A városi és vidéki területekre vonatkozó különböző területfejlesztési intézkedések a hegyvidékekre is érvényesek. A hegyvidékekre vonatkozó integrált fejlesztési

politika az egész Európára kiterjedő területfejlesztési politika részét kell hogy képezze, amely a gazdasági és szociális fejlődésre, a természeti erőforrások védelmére és kezelésére, valamint a helyi hagyományok és kultúrák tiszteltetésben tartására vonatkozó intézkedéseket vonnak maguk után. A fejlesztési politikának figyelembe kell vennie azt a tényt, hogy a hegyvidéki területek változatosságuk ellenére, amelynek megőrzése és védelme elengedhetetlen, magaslati elhelyezkedésük, lejtős talajuk és éghajlatuk miatt közös gazdasági, társadalmi és környezeti problémákkal küzdenek. Azt is mérlegelni kell, hogy a hegyvidékek környezeti feltételeiben nem csak megszorítás, hanem lehetőség is rejlik az ott lakó emberek számára, és hogy meg kell találni a helyes egyensúlyt e területek gazdasági és szociális fejlesztése és a környezet védelme között. A hegyvidékek területfejlesztési politikájában azt is figyelembe kell venni, hogy egyes hegyvidéki területek átnyúlnak az országhatáron, és a határ mindkét oldalán közös politika alkalmazására van szükség. Az 1991-es Salzburgi Egyezmény az Alpok térségének védelméről és az összeurópai stratégia a biológiai és táji sokféleségre fontos alapelveket rögzít a hegyvidéki területek területfejlesztési politikájára nézve.

57.) Amikor a területi tervezés mint összehangoló tevékenység felhívja a figyelmet a hegyvidéki területek különleges feltételeire, jótékony hatást gyakorol a különböző ágazati politikákra, mint például:

- a gazdaságpolitikák, amelyeknek a diverzifikációt és a "több lábbon állást" (párhuzamos munkák vállalása), a

- kisipart, a kis- és középvállalkozásokat, valamint a kisvállalkozások közötti együttműködést kell támogatniuk;
- mezőgazdaság és erdőgazdálkodás, ahol erősíteni kell az értékesítési tevékenységeket és minőségi termékekre alapozni a fejlesztési politikát. Segíteni kell az olyan mező- és erdőgazdálkodási kezdeményezéseket, amelyek hozzájárulnak a környezet védelméhez és a környezetgazdálkodáshoz. Támogatni kell az erdők védelmét, fejlesztését és fenntartható hasznosítását;
 - támogatni és segíteni kell az olyan kezdeményezéseket, amelyek hozzájárulnak a hegyvidéki területek természeti, gazdasági, szociális és kulturális környezetéhez alkalmazkodó minőségi turizmus fejlesztéséhez;
 - megkülönböztetés-mentes közellátás-nyújtása a hegyvidéki területeken az ország többi területeihez viszonyítva;
 - a vasúti közlekedés fejlesztése, különös tekintettel a nemzetközi és régiók közötti közlekedésre;
 - a talaj, a víz és levegő, a tájak és lepusztult területek védelme és fenntartható kezelése, a növények és állatok és élőhelyeik védelme - és szükség esetén - rehabilitációja,
 - a hegyvidéki lakosság identitásának, valamint kulturális örökségük sokféleségének és gazdagságának megőrzése és erősítése.

5. Tengermenti térségek és szigetek

58.) Európa tengermenti térségei nem csak természeti örökség szempontjából érzékeny területek, hanem gazdasági és kereskedelmi tevékenységek jelentős központjai, az ipari és energiateljesítési tevékenységek kedvelt helyszínei, a

tengeri és víz alatti készletek kiaknázásának kiinduló pontjai és rendkívül vonzó idegenforgalmi területek. Mivel a tengermenti sávban folyó széleskörű tevékenység számos konfliktus kiváltója lehet, ezekben a régiókban olyan integrált és fenntartható területfejlesztési politikára van szükség, amely nem csak a tengermenti sávot, hanem annak hátszágát is felöleli. A tengermenti területek integrált kezelése a természetes erőforrások hasznosítása során figyelembe szándékozik venni a gazdasági tevékenységek és a szociális és környezeti követelmények közötti kölcsönhatást. A határon átnyúló és nemzetek közötti tengereket átszelő együttműködés kiemelt fontosságú ebben a tekintetben.

59.) Szűkös forrásai és a nehéz elérhetőség miatt a legtöbb szigeti térség további problémákkal találja magát szemben. A helyi lakosság elvándorlásának mérséklése vagy meggátolása érdekében fejleszteni kell a munkalehetőségeket és szolgáltatásokat.

6. Euro-folyosók

60.) Az Euro-folyosók közlekedési beruházása rendkívül jelentős ösztönzést ("regionális ösztönzők") ad a helyi és regionális gazdaságoknak. A területi tervezés szempontjából az Euro-folyosókat kizárólag mint a közlekedési infrastruktúra legmagasabb szintű elemeit szabad tekinteni. Az Euro-folyosók, valamint a városi infrastruktúra, a regionális közlekedési hálózatok és a környezetvédelmi szükségletek közötti kölcsönhatást is figyelembe kell venni. Ezért nem szabad nagy közlekedési projekteket bekezdni

azok közvetlen és közvetett területi hatásainak felmérése nélkül. Szerkezeti tervezési intézkedéseket kell hozni a negatív hatások csökkentésére és a helyi és regionális szintű pozitív hatások kihasználására. Ezek az intézkedések terjedjenek ki a tervek, programok és projektek térségi és környezeti hatásvizsgálatára, a regionális és nagy projektek összehangolására, nagyarányú tájmeliiorációra, a védett területek tiszteltben tartására és még az utak, vasútvonalak és hajózható vízi utak egyetlen folyóban történő összekötésére is.

61.) A főbb csomópontok, mint az autópálya kereszteződések, nagy állomások, repülőterek, fuvarozási központok vagy belföldi kikötők különös fontosságúak lehetnek a területi tervezés számára. Hatásuk túlmutat közvetlen környezetükön, és egész régiókat érinti. Az Euro-folyósókat az egyszerű közlekedési folyósóknál többnek kell tekinteni. A jövőben a területi és közlekedési politikák integrálása céljából fontolóra kell venni a közlekedési létesítmények és a városi infrastruktúra egymásra hatását. Ha az átfogó tervek számolnak az Euro-folyósóknak a területfejlesztésre - azaz a városi és gazdasági fejlődésre, a földrajzi népszerűsítő szerkezetekre - tett hatásával, az jelentős hozzáadott értéket eredményezhet szociális, környezeti és gazdasági téren is.

7. A folyamok vízgyűjtő medencéi és az alluviális (hordalékos) völgyek

62.) A folyamok vízgyűjtő medencéje és a hordalékos völgyek rendkívüli kihívást jelentenek a területi tervezés számára,

mi vel viszonylag keskeny földcsíkon összpontosulnak. Jelentős és igen értékes természeti elemek (vízfolyások, gazdag és érzékeny ökoszisztemekkel rendelkező vadvidékek, jó minőségű tájak), valamint intenzív és változatos emberi tevékenységek jellemzik, így például ipari üzemek és iparvárosok, közlekedési infrastruktúra és közlekedési forgalom, energiatermelő rendszerek, beleértve a vízierőműveket és atomerőműveket, homok- és kaviczbányákat, szabályzott vízfolyásokat, vízvezetést, szabadidős létesítményeket és lehetőségeket. A folyók vízgyűjtői gyakran kultúrtájak is, amelyek századok folyamán alakultak ki és nagy ökológiai potenciállal rendelkeznek. Még mindig alaposabb kidolgozásra vár egy olyan területfejlesztési politika, amely hozzájárul az Európa számos folyórendszerét sújtó időszakos áradások visszaszorításához. A folyó teljes vízgyűjtő területét figyelembe kell venni. Így csökkenthető a gazdasági kár.

63.) Az integrált területi tervezésnek számolni kell különböző funkciók közötti előrelátható összeütközésekkel és csökkenteni kell azokat. Az integrált területi tervezésnek a következő fontos elemeket kell tartalmaznia:

- a fokozottan sérülékeny ökoszisztemek védelme;
- a vízrendszer fenntarthatóbb kezelése az egész vízgyűjtő területen, különös figyelemmel a vízminőségre, amelyek a fő folyó és mellékfolyói folyómedrének vízszinttartásával, beszívásával és ellenállásával kapcsolatban áll;
- a városok növekedésének korlátozása a környezeti legértékesebb és árvízveszélynek kitett területeken;

- az árvíz megelőzése a folyam vízgyűjtő medencéknek integrált és fenntartható fejlesztése terén kialakított, határon átnyúló és nemzetközi együttműködés ösztönzésével;
- programok kidolgozása az Európában még jelenlévő, jellegzetes természeti elemeket tartalmazó néhány természetes és természetközeli folyó védelmére, különösen az Európa Tanács új tagállamaiban.

8. Átalakításra szoruló területek

64.) A gazdasági globalizáció Európában is számos ipari üzem gyors elavulásához és az úgynevezett átalakításra szoruló területek felgyorsult hanyatlásához vezetett. A biztonsági stratégia fejlődése és a haderő csökkentés eredményeként egész Európában elhagyott katonai telephelyeket kelteznek. A területfejlesztési politika feladata, hogy a korábbi ipari és katonai telephelyeket rehabilitálja és más használatra alkalmassá tegye, hogy a környezetileg érzékenyebb új területek beépítését korlátozza. A városi területek területfejlesztésére vonatkozó intézkedéseket is alkalmazni kell itt. Elő kell segíteni a gazdaság diverzifikációját különösen a következő eszközökkel:

- az ipari szennyezés által tönkretett területek környezetének helyreállítása;
- az ipari térségekben lévő városok helyreállítása, különös tekintettel a szolgáltatások ellátására, a szennyezett elhagyott területek megtisztítására és a városi környezet javítására;

- a technológiai átadást és a modern technológiát alkalmazó új vállalkozások létrehozását támogató technológiai pótlusok (technopole) és technológiai központok létrehozása;
- az információhoz és a távközlési technológia fejlesztése és az azokhoz való hozzáférés javítása;
- régiók és nemzetek közötti együttműködés megszervezése az elszigeteltség csökkentése, új kezdeményezések és új növekedési ösztönzők kibontakoztatása érdekében.

9. Határmenti területek

65.) Az elmúlt évtizedekben az államok, régiók és helyi hatóságok tevékenységének köszönhetően jelentős fejlődést ért el az Európa Tanács régi tagállamai közötti határon átnyúló területi tervezési együttműködés. A határon átnyúló együttműködés rendkívüli kihívást jelent ma az új tagállamok számára, mivel hosszú éveken át zárva voltak a határok, új határok alakultak ki és a határmenti területek marginálisak. A határon átnyúló együttműködés a határmenti területek gazdasági fejlődésének, politikai és szociális kohéziójának alapvető fontosságú előfeltétele, mivel számos kisebbség él a határ mindkét oldalán. Azóta körülbelül 140 euro-régió létrehozására került sor a kontinensen.

66.) A határmenti területek és a határon átnyúló együttműködés területi tervezése egy közös határmenti szemléletmód kialakítását vonja maga után, amely szerkezeti tervek és közös tervek formájában valósul meg. Kiemelt figyelmet kell szentelni a következő szempontoknak:

- határon átnyúló közlekedési és távközlési infrastruktúra és szolgáltatások kialakítása;
- határon átnyúló természetvédelem és a természeti erőforrások fenntartható hasznosítása, különösen a hegyvidékeken, tengermenti térségekben, erdőterületeken és vadvidékeken;
- a köz- és magánszolgáltatások határon átnyúló dimenziója;
- etnikai közösségek határmenti városainak és települési területeinek közös tervezése;
- határon átnyúló munkahelyteremtő vonzáskörzetek kialakítása;
- a határon átnyúló szennyezés elleni harc.

VI. Az Európa Tanács tagállamai közötti együttműködés és a régiók, települések és állampolgárok részvételének erősítése

1. Európai fejlődés-orientált területi tervezés kibontakozásának lehetőségei

67.) A területfejlesztés lényegében az együttműködés és részvétel megvalósításának politikai feladata. Az "Irányelvek" képezik a területfejlesztési politika szempontjából fontos és több államot érintő projektek vizsgálatának alapját. Funkciójuk, hogy keretet adjanak a nemzetek, régiók és települések közötti döntéseknek. Kérülni kell az ellentéteket és növelni az együttműködést. A határokat átlépő, hosszútávú és nagyszabású tervezési perspektívák átfogó és előremutató jövőképet nyújtanak,

amelyek támpontot szolgáltatnak az egyes projektekhez és intézkedésekhez. Ez különösen az Európa Tanács új tagállamai esetében fontos, ahol jelenleg a fejlődés gyakran olyan helyi projektekre alapul, amelyek még nem épültek be a nagyobb fejlesztési keretbe.

2. Egész Európára kiterjedő együttműködési tevékenységek kialakítása az "Irányelvek" alapján

68.) Európa különböző területei már megszerezték első területfejlesztési tapasztalataikat. Az Európai Területfejlesztési Perspektíva (ESDP) elfogadásával az EU tagállamai jelentős lépést tettek a jövőbeli együttműködés irányába. A Regionális Tervezésért Felelős Miniszterek Konferenciája egy sor olyan intézkedésre tett javaslatot a Balti régióban, amelyek a Balti régió területi jövőképek (VASAB 2010) megvalósítására irányulnak. A VASAB 2010 Plus a területi jövőkép felvázolása után most már a Balti régió területfejlesztésének cselekvési tervét körvonalazza, és a 2002-2008 közötti időszak kulcsfontosságú projektjainak kidolgozását indítja el. A közép-európai, az Adria és Duna menti és a dél-európai térségben is szoros területi tervezési együttműködés kezd kialakulni. Az "Integrált területfejlesztési stratégiák" (VISION PLANET) című jelentés a referencia-anyag, amelyet egy szakértői csoport nyújtott be. Középtávon az Európa Tanács valamennyi tagállamát - például a Fekete-tengerrel határos országokat és a kaukázusi államokat és az Orosz Föderáció egyéb régióit is - be kellene vonni a nemzetek és régiók közötti együttműködésbe.

69.) A nemzetközi szervezetek, különösen az Európa Tanács és az Európai Unió intézményei közötti területi tervezési együttműködés erősítésére van szükség. A területfejlesztésért felélő EU Miniszterek Tamperében tartott értekezletén (Finnország, 1999 október) az EU tagállamok és az Európai Bizottság javasolták, hogy erősíteni kell a politikai és műszaki együttműködést a jelölt államokkal és a környező nem tagállamokkal. Valamennyi Európa Tanács-beli tagállamnak pozitívan kellene fogadnia ezt a javaslatot.

70.) A jelenlegi területfejlesztési együttműködési szervezetek szerint a jövőbeli együttműködési tevékenység kialakítása során ajánlatos lépésről lépésre haladni, a meglévő együttműködési szervezetekre és tapasztalatokra támaszkodni, és azok lehetőségeit kihasználni. Az EU Interreg program (ld. térkép: Nemzetek közötti területfejlesztési együttműködési területek - Interreg IIIB, 2000. február 18-i helyzet) keretében kijelölésre kerültek a nemzetek közötti együttműködési területek; a programban az Európa Tanács legtöbb tagállama részt vesz. A kiválasztott projektek az Európai Területfejlesztési Perspektíva (ESDP) alkalmazására törekszenek.

71.) Az Európai Unió a PHARE, a TACIS, a MEDA, a SAPARD és az ISPA programon keresztül támogatja a harmadik országok területfejlesztését. Az EU megféléő javaslatokat kíván tenni az Interreg program és a fenti programok összehangolására az európai államok nemzetek, régiók közötti és határon átnyúló együttműködése elősegítése érdekében.

72.) Először is az Európa Tanács új tagállamaiban van nagy jelentősége annak, hogy régiókra lebontott és hasonló tartalmú információk készüljenek a nemzetek közötti és határon átnyúló együttműködés első lépéseként. Erre alapulhat az összehasonlító területi elemzések elkészítése és a területi tendenciák figyelemmel kísérése az Európa Tanács valamennyi tagállamában. A területi megfigyelés funkciója nem csak mennyiségi mutatókkal, hanem minőségi információkkal is foglalkozik, főként azokkal, amelyek a régiók endogén erőforrásaira és potenciáljára vonatkoznak. A lehető lepragmatikusabb módszerre van szükség minden tagországban egy műszaki szervezet vagy egy kis szakértői csoport felállításával. A tendenciaelemzések minden évben néhány témakörre terjedjenek ki, és a tapasztalatok összehasonlító összegzését is el kell végezni. Az ENSZ EGB és az OECD már fontos eredményeket ért el ezen a területen, amelyeket a jövőben is tovább kell folytatni.

73.) A területfejlesztési projekteket nemzetközi pénzügyintézetek is támogathatják: a Világbank, az Európai Fejlesztési Bank Tanácsa, az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank és az Európai Befektetési Bank, mely intézményeket jobban be kellene vonni az európai területfejlesztési együttműködésbe.

3. Horizontális együttműködés

74.) A területfejlesztési projektek meghatározása során rendkívül fontos a horizontális együttműködés azokkal az ágazati politikákkal, amelyeknek jelentős földrajzi kihatásai vannak. A nagy infrastruktúrális projekteket a

"területi alkalmazási vizsgálatnak" vetik alá a különböző tagállamokban, hogy az ágazati döntések szerteágazó hatásait jobban fel lehessen mérni. A horizontális együttműködés egyik konkrét feladata a tagállamok határon átnyúló együttműködése, amely azok regionális és helyi hatóságaira is kiterjed.

75.) A horizontális együttműködés azonban nem szorítkozik az infrastruktúrális szektorral kapcsolatos ágazati politikákra, hanem egészében véve kiterjed a gazdasági, pénzügyi politikára és a társadalmi politikára is. A programoktól és intézkedésektől várható különböző területi feltevéseket és hatásokat ezen szektorok döntésselőkészítésénél is figyelembe kell venni.

4. Vertikális együttműködés

76.) A különböző közgazdasági szintek közötti együttműködés rendkívül jelentőséggel bír az európai területfejlesztési politika számára. Az együttműködést oly módon kell megszervezni, hogy a helyi és regionális szervezetek tervezéssel kapcsolatos döntéseiket magasabb szinten elhatározott intézkedésekhez tudják igazítani, míg az országos hatóságok a helyi és regionális eredetű tervekhez és projektekhez alkalmazkodnak döntéseikkel (a kölcsönösség elve).

77.) Míg az országos hatóságok főként nemzetközi, nemzeti és interregionális jelentőségű szerkezeti kérdésekre összpontosítanak, addig a regionális szint - a helyi

hatóságokkal és a lakossággal karöltve - a fenntartható és közös területfejlesztés biztosításáért fel elős.

78.) A területfejlesztési politikában csak akkor érvényesülhet a szubszidiaritás és kölcsönöség elve, ha a regionális szint kellő törvényes jogkörrel rendelkezik. A Európai Helyi Önkormányzati Charta és a Európai Regionális Önkormányzati Charta tervezete értelmében a regionális és helyi önkormányzati hatóságok rendkívüli fel elösséggel bírnak a területfejlesztési politikákkal kapcsolatban.

79.) Következésképpen a szubszidiaritás és kölcsönöség elvének helyes alkalmazása rendkívül fontos az Európa Tanács minden tagállama számára. Bár az elmúlt évtizedekben a területi szervezés jelentős előrehaladást ért el az Európa Tanács régi tagállamai többségében, az új tagországok csak most kezdik fel állítani a regionális szervezeteket. A gazdasági fejlődés földrajzi polarizálódása és a növekvő regionális egyenlőtlenség következtében sok új tagállamban döntő fontosságú a politikai és közigazgatási rendszer regionális szintjének erősítése, hogy a regionális fejlődésnek egy fenntarthatóbb és regionálisan kiegyensúlyozottabb formája valósulhasson meg.

80.) Főként az Európa Tanács régi és új régiói és városai között hasznos a fokozott együttműködés, amely például a közösségi vívmányok alkalmazásában felhalmozott tagállami ismeretek regionális szintű átadása (twinning) formájában jelenik meg. Az új tagállamok számottevő területfejlesztési és tervezési ismerettel rendelkeznek. De még mindig kevés tapasztalatot szereztek például azzal kapcsolatban, hogy a

piaci erők hogyan befolyásolják a területfejlesztési folyamatot, milyen kihívásokat jelentenek a nemzetek közötti tervezés és a hozzá kapcsolódó koordinációs eljárások. A közép- és kelet-európai tervezési hatóságoknak nyújtott know-how és műszaki segítség az új és régi tagállamok közötti együttműködés rendszeres és szerves részét kell hogy képezze. Ezen a téren mindennél előbbre való a továbbképzés.

5. A társadalom eredményes részvétele a területi tervezési folyamatban

81.) Az Európai Regionális/Területi Tervezési Charta már 1983-ban felhívta a figyelmet arra, hogy a területi tervezési folyamatban az állampolgárok aktív részvételére van szükség. Az évek igazolták ezt a szükségességét. A helyi, regionális és régiókon túlmutató projekteknél történő részvétel mellett, szükségessé vált az európai társadalomnak például nem kormányzati szervezeteken keresztül bevonása. A folyamat korai szakaszában való részvétel jelentősen hozzájárul a tervezési folyamat nagyobb sikeréhez és az eredménytelen beruházások elkerüléséhez. A társadalmi közmegegyezés nem csupán a helyi és regionális kezdeményezések sikere szempontjából igen fontos, hanem azért is, mert élénk gazdasági környezetet teremt a külső gazdasági befektetők és szereplők számára. A fiatalok bevonása a tervezési folyamatba lehetőséget nyújt arra, hogy a polgárok érdekeik legyenek saját régiójuk távlati tervezésében, és hogy a részvétel hatékony legyen és újításokat eredményezzen. Ez előfeltétele annak, hogy az állampolgárok elfogadják az "Európa-gondolatot".

KI LÁTÁSOK

82.) Az európai területi integráció egy kis lépésekben haladó folyamat eredménye, amelyben lényeges szerepet játszik az Európa Tanács tagállamainak együttműködési tevékenysége, beleértve a tagállamok régióit és településeit is. Az "Irányelvek" - mivel jövőbe tekintő keretet nyújt - számos olyan területfejlesztési intézkedés és kezdeményezés politikai referenciája, amelyeket az európai kontinensen a nemzeteken túli és nemzetközi együttműködés érdekében hoztak. Azáltal, hogy felhívja a figyelmet a demokrácia és a szociális kohézió területi dimenziójára, a CEMAT-nak az Európa Tanácson belül végzett területfejlesztési tevékenysége elengedhetetlen előfeltétele Európa harmonikus integrációjának. Az **Irányelvek** elfogadása az egész Európára kiterjedő együttműködést segíti elő, amely a regionálisan kiegyensúlyozott és fenntartható fejlődést tűzi ki célul Európában.

(A tagországok jelenleg készítik és Hannoverben nyújtják be az Irányelvek megvalósítására irányuló fontos, nemzetek közötti projektokat tartalmazó katalógust)

JEGYZETEK

(1) Európa Tanács, a Regionális Tervezésért Felelős Miniszterek Európai Konferenciája (CEMAT - European Conference of Ministers Responsible for Regional Planning): 1983 május 20-án Torremolinosban (Spanyolország) elfogadott "Regionális/Területi Tervezés Európai Chartája" (European Charter for Regional/Spatial Planning)

(2) Az Európa Tanács tagállamai állam- és kormányfőinek csúcsértekezlete, 1997. október 10-11. Strasbourg, Zárónyilatkozat

(3) Idem: Cselekvési terv

(4) Európai Regionális Tervezési Stratégia (European Regional Planning Strategy), a CEMAT hatodik konferenciáján fogadták el Lausanne-ban 1988-ban, Strasbourgban 1992-ben

(5) Európai Helyi Önkormányzati Charta (European Charter of Local Self-Government), 1985. X. 15. Strasbourg

(6) Ld. Európai Helyi és Regionális Önkormányzati Hatóságok Kongresszusa (Congress of Local and Regional Authorities of Europe), 1997-es évi 34-es Ajánlása az Európai Regionális Önkormányzati Charta 1997 január 5-i tervezetére vonatkozóan (draft European Charter of Regional Self-Government)

(7) "Európai Területfejlesztési Perspektíva" (ESDP - European Spatial Development Perspective), 1999 májusában fogadta el a területfejlesztésért felelős Miniszterek nem hivatalos Tanácsa Postdamban (Németország)

(8) a "Balti Régióra vonatkozó Balti Agenda 21" (Baltic Agenda 21 for the Baltic Sea Region), 1998 júniusában Nyborgban (Dánia) fogadta el a Balti Régió Tanácsa

Külügyi miniszteri Konferenciája (Conference of Foreign Ministers of the Baltic Sea Council)

(9) "Balti Régió Jövőképe és Stratégiái 2010 - a Balti régió területfejlesztési keretének kidolgozására" (Vision and Strategies around the Baltic Sea 2010 - Towards a framework for spatial development in the Baltic sea region). A Balti államok területfejlesztésért felélős minisztereinek harmadik konferenciája, 1994 december, Tallin.

(10) Benelux Szerkezeti Terv (Deuxième Esquisse du Benelux), 1998, Brüsszel.

(11) "Integrált Területfejlesztési Stratégiák Közép-Európában, az Adria és Duna Menti Térségben" (Strategies for Integrated Spatial Development of the Central European, Adriatic and Danubian Area), 2000 januárjában Bécsben a Projekt Bizottsága 4. szemináriumán fogadták el.

(12) Egyezmény az európai vadon élő és növények és természetes élőhelyek védelméről (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats), 1979-es berni egyezmény

(13) "A biológiai és táji sokféleségre vonatkozó páneurópai stratégiák" (The Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy), 1995 októberében Szófiában fogadta el a Miniszterek az "Európai Környezetért" Konferenciája

(14) A CEMAT 11. értekezletén elfogadott 2. számú határozat megvalósítása, 1997. Ciprus

(15) Növényvilág, Állatvilág, Élőhelyek" (Flora, fauna, Habitats) az EK Bizottsága (CEC) Tanácsának 1992.V.21-i 92/43-as direktívája a természetes élőhelyek és vadon élő fajok védelméről. O.B. 1992.VII.22-i L206/7

(16) A Parlamenti Közgyűlésnek a "Vidéki Területek Európai Chartájá"-ra (European Charter for Rural Areas) vonatkozó

1296-os (1996) ajánlásával kapcsolatos további eljárásról a CEMAT 12. (2000.IX.7-8.) értekezletét követően születik döntés a miniszteri képviselők Bizottságának döntésével egyezően

(17) Európai Helyi és Regionális Önkormányzati Hatóságok Kongresszusának a "Hegyi déki Területek Európai Chartájá"-ra (European Charter for Mountain Regions) vonatkozó 14-es Ajánlása (1995), valamint a Parlamenti Közgyűlésnek a "Hegyi déki Területek Európai Chartája" tervezetére tett 1274-os (1996) ajánlásával kapcsolatos további eljárásról a CEMAT 12. (2000.IX.7-8.) értekezletét követően születik döntés a miniszteri képviselők Bizottságának 1999. július 1-2-i döntésével egyezően.